

Sygn. akt I C 638/20

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 marca 2021 r.

Sąd Okręgowy w Olsztynie – I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący sędzia Przemysław Jagosz

Protokolant sekr. sąd. Joanna Kamińska

po rozpoznaniu w dniu 8 marca 2021 r., w O., na rozprawie,

sprawy z powództwa **I. F. i K. F.**

przeciwko **(...) Bank (...) S.A. w W.**

o ustalenie

I. ustala, że umowa nr (...) o kredyt mieszkaniowy (...), zawarta przez powodów z poprzednikiem prawnym pozwanego w dniu 27.06.2008 r. jest nieważna;

II. zasądza od pozwanego na rzecz powodów zwrot kosztów procesu w kwocie 11 817 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się niniejszego wyroku.

Sygn. akt I C 638/20

UZASADNIENIE

Powodowie żądali ustalenia, że umowa o kredyt mieszkaniowy, jaką zawarł z poprzednikiem prawnym pozwanego Banku jest nieważna, ewentualnie ustalenia, że bezskuteczna względem niego jest część postanowień tej umowy i porozumienia, które strony zawarły po jej zawarciu.

W uzasadnieniu wskazano, że powodowie zawarli umowę jako konsumenci, na podstawie wzoru przygotowanego przez Bank. Umowa jest jednak sprzeczna z art. 69 prawa bankowego, jak również z art. 353¹ Kodeksu cywilnego, a nadto zawiera postanowienia niedozwolone w rozumieniu art. 385¹ Kodeksu cywilnego. W efekcie określenia kwoty kredytu w walucie obcej i zastrzeżenia sobie prawa do ustalenia kursu, według którego zostanie przeliczona na walutę polską (w której kredyt miał zostać uruchomiony i spłacany), powodowie nie znali dokładnej kwoty, jaka zostanie im udostępniona i jaką będą spłacali. Sytuacji tej nie zmieniło porozumienie, które umożliwiło im dokonywanie spłaty w walucie obcej, które też zostało zawarte na podstawie wzoru przygotowanego przez Bank, a w przypadku spłaty w walucie polskiej nadal przewidywało stosowanie kursu samodzielnie ustalanego przez Bank.

Pozwany Bank wniósł o oddalenie powództwa i zwrot kosztów procesu.

W uzasadnieniu wskazał, że umowa została zawarta dobrowolnie i na wniosek kredytowy powodów, których poinformowano o ryzyku kursowym, jest ważna i nie zawiera postanowień niedozwolonych, a nadto została z powodami uzgodniona.

(odpowiedź na pozew k. 58 i nast.)

Sąd ustalił, co następuje:

W świetle twierdzeń stron, przedłożonych przez nie i niekwestionowanych dokumentów, jak również zeznań świadków i powodów nie ulegało wątpliwości, że:

1. W dniu 27.06.2008 r. powodowie zawarli z poprzednikiem prawnym pozwanego Banku (dalej jako Bank) umowę nr (...) o kredyt mieszkaniowy (...).
2. Powodowie zawierali umowę jako konsumenci.
3. Przed zawarciem umowy złożyli wniosek kredytowy, w którym o kwotę 440 000 zł, jako walutę kredytu wskazując CHF (k. 84).
4. We wniosku podpisali oświadczenie o tym, że poinformowano ich o ryzyku wynikającym z możliwej zmiany kursu waluty, o tym, że akceptują to ryzyko, jak również oświadczenie o odrzuceniu oferty kredytu w PLN (pkt 7 k. 85).
5. Podpisali także oświadczenie o akceptacji ryzyka wynikającego ze stosowania przy spłacie kredytu zmiennej stopy procentowej, której wzrost mógł spowodować wzrost raty kapitałowo-odsetkowej kredytu (pkt 6 k. 85).
6. Zgodnie z umową Bank zobowiązał się postawić do dyspozycji powodów kredyt denominowany udzielony w złotych w kwocie stanowiącej równowartość 221 267,45 CHF, przeznaczony na finansowanie nabycia spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu oraz remontu (§ 1.1 Części Szczególnej Umowy (...)- dalej (...)).
7. Zgodnie z § 1.7 (...) kwota kredytu do wpłaty na rachunek zbywcy prawa do lokalu wynosiła 440 000 PLN.
8. Według § 2.1.1. (...) kwota prowizji stanowiła 2 148,23 CHF.
9. W § 3.1 (...) zawarto ustalenia odnośnie zabezpieczenia spłaty kredytu.
10. Zgodnie z § 4 (...) uruchomienie kredytu miało nastąpić jednorazowo na wskazany przez powoda numer rachunku – według zasad z § 12 Części ogólnej umowy (dalej (...)).
11. Zgodnie z § 11 (...) oraz § 2 Regulaminu udzielania przez Bank kredytu mieszkaniowego, czyli w Ogólnych warunkach udzielania przez Bank kredytu mieszkaniowego w przypadku kredytu denominowanego w walucie obcej kwota kredytu wypłacanego w PLN miała zostać określona przez przeliczenie na PLN kwoty wyrażonej w walucie, według kursu kupna tej waluty, zgodnie z Tabelą kursów obowiązującą w Banku w dniu uruchomienia środków, w momencie dokonywania przeliczeń kursowych i w takiej kwocie miała być wypłacona.
12. Pojęcie „**Tabela kursów**” zostało wyjaśnione w części nr (...) Regulaminu udzielania przez Bank kredytu mieszkaniowego, czyli w Ogólnych warunkach udzielania przez Bank kredytu mieszkaniowego, a dokładniej w (...) w pkt 18. Według tej definicji „Tabela kursów” to aktualna tabela kursów walutowych Banku obowiązująca w momencie dokonywania przeliczeń kursowych, jest udostępniana Klientom na tablicy ogłoszeń w placówkach Banku oraz publikowana na stronie internetowej Banku, a na życzenie Klienta informacje w niej zawarte udzielane są również telefonicznie ((...) k. 111).
13. Oprocentowanie kredytu ustalane miało być według zmiennej stopy procentowej, stanowiącej sumę odpowiedniej stopy bazowej, powiększonej o marżę Banku (§ 2.1 (...)). Zmienna stopa bazowa dla kredytów denominowanych w CHF odpowiadała obowiązującej w ostatnim dniu roboczym przed dniem uruchomienia środków lub każdym dniem zmiany, stawce LIBOR 3M i obowiązywała do przedostatniego dnia włącznie każdego kolejnego 3-miesięcznego okresu obrachunkowego, czyli trzech kolejnych miesięcy rozpoczynając od dnia uruchomienia kredytu (§ 2.2-3 (...)).
14. Według § 5 (...) spłata kredytu miała nastąpić do dnia 10.06.2044 r., poczynając od dnia 10.08.2008 r., w 431 równych, miesięcznych ratach kapitałowo-odsetkowych.

15. Spłata kredytu miała następować w terminach i kwotach określonych w doręczanym harmonogramie spłat, zmienianym każdorazowo w przypadku zmiany oprocentowania kredytu (§ 13 (...)).

16. W przypadku kredytu denominowanego harmonogram spłat kredytu wyrażony miał być w walucie, w której kredyt miał być denominowany, czyli CHF, a spłata miała następować w złotych, w równowartości kwot wyrażonych w walucie CHF (§ 13.7 (...)).

17. Zgodnie z § 13.7.3 (...) do przeliczeń wysokości rat kapitałowo-odsetkowych spłacanego kredytu miał być stosowany kurs sprzedaży danej waluty według Tabeli kursów obowiązującej w Banku w dniu spłaty, w momencie dokonywania przeliczeń kursowych.

18. Zgodnie z § 5.6 (...) i § 13.7.2 (...) spłata kredytu miała następować wyłącznie w PLN przez potrącanie środków odpowiadających racie kredytu (po przeliczeniu według tabeli kursów Banku) z rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego wskazanego przez powodów i założonego w Banku przy okazji zawierania umowy kredytu.

19. Według § 3.1 i 2, Ogólnych warunków udzielania przez Bank kredytu mieszkaniowego możliwe było również spłacanie kredytu przy pomocy wpłat na rachunek obsługi kredytu.

20. Kredyt został udostępniony w dniu 15.08.2008 r. w kwocie 438 485,71 PLN, mimo że dyspozycja dotyczyła kwoty 440 000 PLN (por. dyspozycja k. 93 i zaświadczenie k. 40).

21. W dniu 22.02.2012 r. powodowie złożyli wniosek o zmianę waluty spłaty kredytu na CHF. W treści wniosku zawarto oświadczenie o tym, że zostali poinformowani o ryzyku wynikającym ze zmian kursu waluty oraz zmiany wysokości spreadu walutowego w przypadku kredytu indeksowanego do waluty obcej oraz akceptacji tego ryzyka, które ma wpływ na wysokość zobowiązania z tytułu kredytu (k. 99).

22. W dniu 27.02.2012 r. strony zawarły porozumienie, w którym przewidziano, że kredyt może być spłacany bezpośrednio w walucie, w której go denominowano, a w tym celu Bank otworzył specjalny rachunek. Ponadto, w odniesieniu do kredytów denominowanych przyjęto, że kwota wypłacana w PLN zostanie określona przez przeliczenie według kursu kupna zgodnego z tabelą obowiązującą w Banku, spłaty według kursu sprzedaży z tej tabeli, zaś w odniesieniu do zasad określania sposobów i terminów ustalania kursów wskazano, że kursy sprzedaży i kupna „ustalane są procentowo w odniesieniu do kursów poszczególnych walut na rynku międzybankowym w momencie tworzenia tabeli, **w granicach dopuszczalnych wartości odchyłeń procentowych zaakceptowanych przez Bank.**” Dodatkowo wskazano termin tworzenia tabeli (k. 38). Porozumienie weszło w życie z dniem jego zawarcia (§ 5), a w jego części wstępnej wskazano, że zostaje zawarte w związku z wejściem w życie ustawy z dnia 29.07.2011 r. o zmianie ustawy – Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw (tzw. ustawa antyspreadowa). Przypomnieć należy, że powołana regulacja - w odniesieniu do wcześniej zawieranych umów o kredyt denominowany lub indeksowany do waluty innej niż polska i w zakresie części tego kredytu pozostałego do spłacenia - przewidziała obowiązek zawarcia w umowie szczegółowych zasad określania sposobów i terminów ustalania kursu wymiany walut, na podstawie którego w szczególności wyliczana jest kwota kredytu, jego transz i rat kapitałowo-odsetkowych oraz zasad przeliczania na walutę wypłaty albo spłaty kredytu (k. 38-39).

23. Powodowie do czasu zawarcia porozumienia spłacali kredyt w walucie polskiej, a w późniejszym okresie czasami w walucie polskiej, a czasami w walucie szwajcarskiej (bezsporne, zaświadczenie k. 40 i nast.).

Sąd zważył, co następuje:

1. Powodowie żądali ustalenia nieważności umowy, ewentualnie ustalenia bezskuteczności części jej zapisów, które w ich ocenie mają charakter niedozwolony, a dotyczą mechanizmu denominacji kwoty kredytu w walucie szwajcarskiej i związanych z tym przeliczeń kwoty wypłaconej i spłacanej w walucie polskiej, według kursów, które – według jego stanowiska - pozwany mógł kształtować dowolnie. Żądanie ustalenia nieważności umowy wynikało w

istocie z przekonania powodów, że wskazane postanowienia miały na tyle nieokreślony charakter, że skutkiem tego nieokreślone były również świadczenia umowne, co czyni umowę sprzeczną z prawem.

2. Zgodnie z art. 189 Kodeksu postępowania cywilnego (k.p.c.) można domagać się stwierdzenia przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, jeżeli strona ma w tym interes prawny, rozumiany jako obiektywną potrzebę usunięcia wątpliwości lub niepewności co do istnienia lub charakteru stosunku łączącego ją z inną stroną. Przyjmuje się również, że interesu w wytoczeniu powództwa o ustalenie nie ma, jeżeli swój cel strona może osiągnąć formułując dalej idące żądanie, które będzie czynić zadość jej potrzebom.

3. W ocenie Sądu interes prawny powodów w wytoczeniu powództwa o ustalenie jej nieważności, ewentualnie bezskuteczności części jej postanowień, polega na tym, że w istocie domagają się definitywnego usunięcia niepewności prawnej co do istnienia nawiązanego na podstawie tej umowy stosunku prawnego lub jego treści w przypadku uznania, że niektóre postanowienia regulujące ten stosunek mają niedozwolony charakter. Zgodnie z art. 385¹ k.c. skutkiem eliminacji takich postanowień nie zawsze musi być upadek całej umowy, gdyż co do zasady powinna ona obowiązywać dalej w zmienionej treści. W przypadku umowy długoterminowej, jaką jest umowa kredytu, żądanie zwrotu kwot wypłaconych lub wpłaconych może wynikać z różnych przyczyn (np. z tytułu zaległych rat, wskutek wypowiedzenia umowy, dokonania nadpłaty), zatem samo rozstrzygnięcie o uwzględnieniu lub oddaleniu żądania zapłaty na tle umowy kredytu nie zawsze wyeliminuje wątpliwości co do jej istnienia lub treści. Takie możliwości daje natomiast rozstrzygnięcie o żądaniu ustalenia nieważności lub nieistnienia stosunku prawnego, jakim jest umowa kredytu, wskutek jej upadku spowodowanego następczym powołaniem się przez kredytobiorcę – konsumenta na niedozwolony charakter niektórych jej zapisów.

4. W pierwszej kolejności rozważyć zatem należało, jaki jest charakter umowy podpisanej przez strony.

5. Zasadniczo postanowienia umowy spełniają przesłanki z art. 69 ustawy z dnia 29.08.1997 r. – Prawo bankowe (w brzmieniu obowiązującym w dacie jej zawarcia – dalej jako pr. bank.) i pozwalają na uznanie, że strony miały zamiar zawrzeć umowę kredytu bankowego. Znane są bowiem strony umowy, kwota i waluta kredytu (franki szwajcarskie), cel, na jaki został udzielony (nabycie i remont lokalu), zasady i termin jego spłaty (431 miesięczne raty kapitałowo-odsetkowych), wysokość oprocentowania i zasady jego zmiany (suma stałej marża i zmiennej stopy bazowej LIBOR 3M) oraz inne niezbędne warunki wynikające z art. 69 ust. 2 powołanej ustawy w brzmieniu obowiązującym w dacie jej zawarcia.

6. Oceny tej nie zmienia okoliczność, że kwota udzielonego kredytu została określona i poddana oprocentowaniu w walucie szwajcarskiej, a miała być wypłacona i spłacana w walucie polskiej.

7. Zgodnie z art. 358 § 1 k.c. w jego brzmieniu z daty zawierania umowy stron (21.07.2008 r.), zobowiązania pieniężne na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej mogły być wyrażone tylko w pieniądzu polskim z zastrzeżeniem wyjątków przewidzianych w ustawie, zaś wyjątek dopuszczający tego typu umowy z udziałem banków wynikał z obowiązujących wówczas przepisów ustawy z dnia 27.07.2002 r. – Prawo dewizowe (pr. dewiz.).

8. Zgodnie z art. 3 ust. 1 i 3 pr. dewiz. oraz art. 1 i 2 pkt 18 pr. dewiz. dokonywanie obrotu dewizowego przez banki było dozwolone m.in. wówczas, gdy dotyczyło zawarcia umowy lub dokonania innej czynności prawnej powodującej lub mogącej powodować dokonywanie w kraju między rezydentami lub między nierezydentami rozliczeń w walutach obcych albo przeniesienie w kraju między rezydentami lub między nierezydentami własności wartości dewizowych, a także wykonywania takich umów lub czynności.

9. Nie ulega wątpliwości, że postanowienia umowy stron przewidywały rozliczenia kredytu w walucie szwajcarskiej.

10. Tym samym umowa stron mogła powodować rozliczenia w walutach obcych, a zatem mieściła się w ramach ustawowego zezwolenia, stanowiącego jednocześnie wyjątek od zasady wyrażonej w art. 358 § 1 k.c.

11. Umowa pozostawała i pozostaje również w zgodzie z przepisem art. 358¹ k.c., który w § 2 wprost przewiduje możliwość zastrzeżenia w umowie, że wysokość zobowiązania, którego przedmiotem od początku jest suma pieniężna, zostanie ustalona według innego niż pieniądź miernika wartości. W orzecznictwie sądowym zgodnie przyjmuje się przy tym, że w omawianym przepisie chodzi o pieniądź polski, a innym miernikiem wartości może być również waluta obca (por. wyroki SN w sprawie I CSK 4/07, I CSK 139/17, uzasadnienie wyroku SN w sprawie V CSK 339/06).

12. Jak wynika z wniosku kredytowego powodowie wnosili o udzielenie im kredytu w kwocie 440 000 zł, ale określonego w walucie szwajcarskiej.

13. W umowie jasno określono, że Bank ma postawić do dyspozycji powodów równowartość kwoty wyrażonej w walucie szwajcarskiej po jej przeliczeniu na walutę polską, zaś powodowie mieli w terminach poszczególnych rat zwracać kredyt wyłącznie w walucie polskiej w kwocie stanowiącej równowartość raty wyrażonej w walucie szwajcarskiej.

14. Oznaczałoby to, że walutą zobowiązania kredytowego był frank szwajcarski (CHF), jednak walutą jego wykonania przez obie strony miała być waluta polska (PLN).

15. Istota umowy sprowadzała się zatem do zobowiązania Banku, że postawi do dyspozycji kredytobiorców kwotę w PLN, która w dacie wypłaty stanowić miała równowartość dokładnie określonej kwoty wyrażonej w CHF, zaś powodowie zobowiązali się spłacać w PLN równowartość rat kredytu wyrażonych w CHF według wartości takiej raty na dzień spłaty.

16. Umowa stron zawiera zatem elementy przedmiotowo istotne, które mieszczą się w konstrukcji umowy kredytu bankowego, i jako taka stanowi jej w pełni dopuszczalny oraz akceptowany przez ustawodawcę wariant. O akceptacji takiej świadczy nadto wyraźne wskazanie tego rodzaju kredytów (denominowanych) w treści art. 69 ust. 2 pkt 4a i ust. 3 prawa bankowego oraz wprowadzenie art. 75b prawa bankowego, na podstawie nowelizacji tej ustawy, które to zmiany weszły w życie z dniem 26.08.2011 r.

17. Umowa taka jest nadto dopuszczalna na podstawie art. 353¹ k.c., zgodnie z którym strony zawierające umowę mogą ułożyć stosunek prawny według swego uznania, byleby jego treść lub cel nie sprzeciwiały się właściwości (naturze) stosunku, ustawie ani zasadom współżycia społecznego.

18. Istota umowy stron polegała bowiem na stworzeniu przez Bank możliwości wykorzystania przez powodów równowartości określonej kwoty pieniędzy z obowiązkiem zwrotu w określonym czasie takiej równowartości, przy czym miernikiem tych wartości pozostawać miał kurs waluty szwajcarskiej do waluty polskiej.

19. Zauważyć trzeba, że ryzyko zmiany kursu waluty przyjętej jako miernik wartości świadczenia z zasady może wywoływać konsekwencje dla obu stron – w przypadku podwyższenia kursu podwyższając wartość kredytu w PLN, którą miał oddać do dyspozycji Bank, a nadto podwyższając jego wartość, którą miał spłacać kredytobiorca, a w przypadku obniżenia kursu - obniżając wysokość tych świadczeń.

20. Oświadczenia podpisane przez powodów w powiązaniu z zeznaniami świadka, który przyjmował wniosek kredytowy pozwalają również na przyjęcie, że powodowie zostali poinformowani o ryzyku kursowym i możliwości jego wpływu na wysokość zobowiązań stron. Przy zachowaniu należytej staranności mogli zatem uświadomić sobie ryzyko związane z odniesieniem kwoty kredytu do waluty szwajcarskiej, jednak w istocie zbagatelizowali ryzyko z tym związane albo nie rozważyli dostatecznie wszystkich możliwych następstw takiego rozwiązania. Świadczą o tym również zeznania powoda, który miał upewniać się, czy rata spłaty kredytu nie przekroczy pewnej kwoty, jednak po tym, jak już pierwsza rata była wyższa od tej kwoty, nie podjął żadnych czynności. Ze swoich zaniechań nie mogą jednak wywodzić korzystnych dla siebie skutków prawnych.

21. W konsekwencji trudno uznać, aby konstrukcja umowy kredytu denominowanego w walucie obcej, a realizowanego w walucie polskiej, była w swej zasadzie sprzeczna z prawem (zwłaszcza, że art. 69 prawa bankowego

w brzmieniu obowiązującym od 26.08.2011 r. wprost wspomina o tego rodzaju kredytach, wcześniej zaś wspominał o konieczności wskazania w umowie waluty kredytu) lub zasadami współżycia społecznego. Ryzyko takiego ukształtowania stosunku prawnego obciąża bowiem obie strony.

22. Wskazany mechanizm obliczania wzajemnych zobowiązań w sposób określony w umowie stron wymaga jednak oceny również w aspekcie sposobu ustalania kursu waluty niezbędnego do tych operacji, gdyż powodowie podnieśli zarzut, że postanowienia umowy w tym zakresie mają charakter niedozwolony.

23. Zgodnie z art. 385¹ k.c. postanowienia umowy zawieranej z konsumentem, które kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami lub rażąco naruszając jego interesy, nie są wiążące, jeżeli nie zostały uzgodnione indywidualnie. Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny (§ 1). Nieuzgodnione indywidualnie są te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu, co w szczególności odnosi się do postanowień umowy przejętych z wzorca umowy zaproponowanego konsumentowi przez kontrahenta (§ 3). Zgodnie z utrwalonym już orzecnictwem „wszelkie klauzule sporządzone z wyprzedzeniem będą klauzulami pozbawionymi cechy indywidualnego uzgodnienia i okoliczności tej nie niweczy fakt, że konsument mógł znać ich treść”, przy czym uznanie, że treść danego postanowienia umownego została indywidualnie uzgodniona wymagałoby wykazania, że „konsument miał realny wpływ na konstrukcję niedozwolonego (abuzywnego) postanowienia wzorca umownego”, a „konkretny zapis był z nim negocjowany” (por. wyrok SA w Warszawie z 14.06.2013 r. w sprawie VI ACa 1649/12, z 15.05.2012 r. w sprawie VI ACa 1276/11, wyrok SA w Poznaniu z 6.04.2011 r. w sprawie I ACa 232/11).

24. W związku ze stanowiskiem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE), zajęтым w wyroku z dnia 3.10.2019 r. w sprawie C-260/18 na tle wykładni dyrektywy 93/13/EWG, i podtrzymanym tam poglądem dotyczącym natury klauzul wymiany (czyli dotyczących kursów walutowych stosowanych do rozliczeń umów kredytowych), które wprowadzając do umów kredytowych ryzyko kursowe, określają faktycznie główny przedmiot umowy (pkt 44 powołanego wyroku), postanowienia takie, jeżeli nie zostały sformułowane jednoznacznie, podlegają kontroli w celu stwierdzenia, czy nie mają charakteru niedozwolonego (art. 385¹ § 1 zd. drugie k.c.).

25. W przypadku uznania ich za niedozwolone, a tym samym za niewiążące kredytobiorcę, który zawiera umowę jako konsument, konieczne staje się również rozważenie skutków tego stanu rzeczy.

26. W ocenie Sądu nie ulega wątpliwości, że powodowie zawierali umowę jako konsumenci w rozumieniu art. 22¹ k.c.

27. W konsekwencji należy przejść do oceny postanowień dotyczących kursów używanych do przeliczenia zobowiązań stron w ramach umowy.

28. W tym aspekcie wskazać trzeba, że postanowienia te zostały zawarte w dwóch różnych częściach umowy – szczególnej i ogólnej, do czego dołączono jeszcze ogólne warunki udzielania kredytu, stanowiące część nr (...) Regulaminu udzielania kredytu – a dotyczyły przede wszystkim określenia kwoty do wypłaty w PLN po jej przeliczeniu z CHF (§ 1.2 (...) i § 11.2 i 3 (...)), obliczenia prowizji (§ 7.5 (...)), sposobu spłaty (§ 13.7.3 (...)), a nadto sposobu przeliczeń według różnych kursów w przypadku przekształcania kredytu z „opcji denominowanej” w „opcję złotową” (§ 6 ogólnych warunków – k. 112v).

29. Ich istota sprowadza się do wskazania, że wysokość zobowiązań wynikających z umowy będzie wielokrotnie przeliczana z zastosowaniem dwóch rodzajów kursu waluty.

30. Bezspornie mechanizm (konkretny sposób) ustalania kursu nie został opisany w żaden sposób, gdyż umowa w tym względzie odsyła tylko do „Tabeli kursów” definiowanej jako tabela banku aktualna w chwili dokonywania przeliczeń, a udostępniana w placówkach, telefonicznie i na stronie internetowej Banku.

31. Oznacza to, że zgodnie z umową Bank miał całkowitą swobodę w zakresie ustalania kursu waluty.

32. Zeznania świadka, który przyjmował wniosek kredytowy powodów, jak również ich zeznania, potwierdzają, że umowa w zakresie wykraczającym poza wybory dotyczące kwoty kredytu, waluty kredytu, okresu kredytowania, wysokości prowizji i marży, została zawarta na podstawie wzoru opracowanego i stosowanego przez Bank. Oznacza to, że pozostałe postanowienia nie były uzgodnione indywidualnie z powodami w rozumieniu art. 385¹ § 1 i 3 k.c. Zważywszy na układ postanowień umowy i ogólnych warunków udzielania kredytu, jak również na treść i układ wniosku kredytowego oraz wskazane zeznania, można nadto przyjąć, że powodom nie wyjaśniano szczegółowo każdego postanowienia, w szczególności nie uzgadniano tego, czy mogą skorzystać z innego kursu waluty niż przyjmowany przez pozwanego.

33. Podpisy na oświadczeniu towarzyszącym składaniu wniosku kredytowego świadczą, że powodowie zostali poinformowani o ryzyku zmiany kursu i zadeklarowali zgodę na poniesienie tego ryzyka (k. 85). Czym innym jest jednak zgoda na poniesienie ryzyka związanego ze zmianą kursu waluty, a czym innym zgoda na swobodne ustalanie tego kursu przez jedną ze stron, co do którego nie poinformowano powodów, w jaki sposób Bank będzie to ustalał w toku wykonywania umowy.

34. W tym stanie rzeczy należy przyjąć, że postanowienia umowy w zakresie mechanizmu ustalania kursu waluty, stanowiącej narzędzie obliczeń służące do określenia wysokości zobowiązań stron, nie zostały w przypadku umowy stron uzgodnione indywidualnie.

35. W dalszym kroku należało rozważyć, czy postanowienia te – skoro dotyczą głównego przedmiotu umowy – są wystarczająco jednoznaczne i czy wynikające z nich prawa lub obowiązki stron zostały ukształtowane sprzecznie z dobrymi obyczajami lub w sposób rażąco naruszający interesy powodów jako konsumentów.

36. Jak już wskazywano, postanowienia odwołują się do tabeli, co do której wskazano jedynie, że chodzi o tabelę obowiązującą w banku, bez wskazania, w jaki konkretnie sposób jest ona ustalana i jak ustalone są umieszczone tam kursy walut. To zaś nie pozwala na jednoznaczne określenie zakresu tych postanowień i konsekwencji płynących dla kredytobiorcy. Nie można uznać, aby tak sformułowane postanowienia były wystarczające jednoznaczne.

37. Kwestionowane postanowienia umowy wskazywały na dwa rodzaje kursów – kurs kupna do ustalenia wysokości kredytu, którą należy wypłacić w PLN oraz kurs sprzedaży do ustalenia wysokości kolejnych rat spłaty w PLN i spłaty całego zadłużenia w przypadku jego przeterminowania, jak również do różnych opcji towarzyszących zmianie waluty.

38. Ponieważ sposób ustalania tych kursów nie został określony w umowie, oznacza to, że mogły być one wyznaczone jednostronnie przez Bank, czego nie zmienia okoliczność, że w pewnym zakresie mógł być on doznawać ograniczeń ze strony nadzoru bankowego, czy z uwagi na sytuację gospodarczą, gdyż kredytobiorca nie miał na to żadnego wpływu.

39. Na tle tak ukształtowanych postanowień dotyczących kursu waluty, która ma być miernikiem waloryzacji (przeliczenia) zobowiązań wynikających z umowy umów kredytu bankowego utrwalony jest już pogląd, że mają one charakter niedozwolony, gdyż są „nietransparentne, pozostawiają pole do arbitralnego działania banku i w ten sposób obarczają kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz naruszają równorzędność stron” (por. np. uzasadnienie wyroku SN w sprawie V CSK 382/18 i przywołane tam orzecznictwo). Wysokość kredytu wyrażonego w walucie obcej do wypłaty w walucie polskiej, a następnie wysokość, w jakiej spłaty w walucie polskiej, będą zaliczane na spłatę kredytu wyrażonego w walucie obcej, zależą bowiem wyłącznie od jednej ze stron umowy.

40. Oznacza to, że po zawarciu umowy kredytobiorcy (powodowie) mieli ograniczoną możliwość przewidzenia wysokości kwoty, jaka zostanie im wypłacona, a następnie wysokości zadłużenia w PLN, skoro kursy wymiany w toku wykonywania umowy określić miał Bank. W sposób dowolny zatem mógł kształtować wysokość swojego zobowiązania do wypłaty kwoty kredytu, jak również wysokość zobowiązania powodów w toku spłaty kredytu. Tym samym uzyskał też narzędzie do potencjalnego zminimalizowania niekorzystnych dla siebie skutków zmiany kursów na rynku międzybankowym lub zmian w zakresie oprocentowania (obniżka stopy bazowej), gdyż teoretycznie mógł je rekompensować zmianami kursu przyjętego do rozliczenia kredytu.

41. W ocenie Sądu przyznanie sobie przez pozwanego we wskazanych postanowieniach jednostronnej kompetencji do swobodnego ustalania kursów przyjmowanych do wykonania umowy prowadzi do wniosku, że były one sprzeczne z dobrymi obyczajami i naruszały rażąco interesy powodów w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., oceniane na datę zawarcia umowy (art. 385² k.p.c. – por. uchwała SN z 20.06.2018 r. w sprawie III CZP 29/17). Takie rozwiązania dawały bowiem Bankowi, czyli tylko jednej ze stron stosunku prawnego, możliwość przerzucenia na powodów całego ryzyka wynikającego ze zmiany kursów waluty indeksacyjnej i pozostawiały mu całkowitą swobodę w zakresie ustalania wysokości ich zadłużenia przez dowolną i pozbawioną jakichkolwiek czytelnych i obiektywnych kryteriów możliwość ustalania kursu przyjmowanego do rozliczenia spłaty kredytu.

42. Nie ma znaczenia, czy z możliwości tej Bank korzystał.

43. Dla uznania postanowienia umownego za niedozwolone wystarczy bowiem taka jego konstrukcja, która prowadzi do obiektywnej możliwości rażącego naruszenia interesów konsumenta, przy czym zgodnie z art. 385² k.c. ewentualna abuzywność postanowień umowy podlega badaniu na datę jej zawarcia z uwzględnieniem towarzyszących temu okoliczności i innych umów pozostających w związku z umową objętą badaniem (por. uchwała SN z 20.06.2018 r. w sprawie III CZP 29/17).

44. Skoro zatem dla oceny abuzywności zapisów umowy istotny jest stan z daty jej zawarcia, to bez znaczenia dla tej oceny pozostaje, w jaki sposób pozwany wykonywał lub wykonuje umowę, w szczególności to, w jaki sposób ustalał, czy też ustala swoje kursy, czy odpowiadały one kursom rynkowym, w jaki sposób pozyskiwał środki na prowadzenie akcji kredytowej i w jaki sposób księgował, czy też rozliczał te środki oraz środki pobrane od kredytobiorców.

45. Tym samym zbędne było prowadzenie postępowania dowodowego zmierzającego do poczynienia takich ustaleń, a wnioski pozwanego w tym zakresie pominięto (wniosek o opinię biegłego – z odpowiedzi na pozew).

46. Co więcej, skoro oceny abuzywności dokonuje się na datę zawarcia umowy, bez znaczenia dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy pozostawały późniejsze zmiany tej umowy, wprowadzane na podstawie aneksów lub zmian regulaminu, precyzujących na przyszłość sposób ustalania kursu waluty, w której denominowano kredyt. Miałyby one znaczenie, gdyby zostały zawarte w celu jednoznacznego wyeliminowania postanowień niedozwolonych, o których abuzywności kredytobiorca został poinformowany lub miał tego świadomość, a nadto godził się na ich zastosowanie do przeszłych rozliczeń, w ramach zmiany umowy decydując się na ich wyeliminowanie wyłącznie na przyszłość (por. uzasadnienie uchwały SN z dnia 20.06.2018 r., III CZP 29/17, w szczególności str. 17).

47. Odnosząc się do podpisanego przez strony porozumienia, dostrzec trzeba, że – jak wynika z zeznań strony powodowej i wniosku – został zawarty z inicjatywy powodów **wyłącznie** w zakresie umożliwienia spłaty kredytu w walucie kredytu. Co więcej, treść porozumienia została przygotowana przez Bank, a jego postanowienia dotyczące sposobu określania kursu waluty nie były negocjowane z kredytobiorcami, ani nie tłumaczono im przyczyn ich zamieszczenia. Dostrzec trzeba zresztą, że nadal przewidywały one stosowanie kursów z tabeli ustalonej przez Bank, zatem nie eliminowały zatem skutków związanych ze stosowaniem niedozwolonych postanowień w przeszłości, a jedynie dawały powodom na przyszłość możliwość uniknięcia ich stosowania przez dokonywanie spłat w walucie szwajcarskiej z pominięciem przeliczeń Banku.

48. Bezprzedmiotowe jest przy tym odwoływanie się do ustawy antyspreadowej, której postanowienia również dotyczyły jedynie niespłaconej części kredytu i nie ingerowały w treść umów zawieranych przed jej wejściem w życie.

49. Podsumowując tę część rozważań, w ocenie Sądu wskazane wyżej postanowienia umowy dotyczące stosowania dwóch różnych rodzajów kursów, które mogły być swobodnie ustalone przez jedną ze stron umowy (Bank) nie zostały uzgodnione indywidualnie z powodami i kształtowały ich zobowiązania w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając ich interesy, a zatem miały charakter niedozwolony w rozumieniu art. 385¹ k.c., a w związku z tym nie wiążą powodów.

50. Wylimitowanie wskazanych zapisów przy zachowaniu postanowień dotyczacych okreslenia kwoty kredytu w CHF oznaczaloby, ze kwota kredytu powinna zostac przeliczona na PLN, a powodowie w terminach platnosci kolejnych rat powinni je splacac w PLN, przy czym zadne postanowienie nie precyzowaloby kursu, wedlug ktorego mialyby nastapic takie rozliczenia.

51. Nie ma mozliwosci zastosowania w miejsce wylimitowanych postanowień zadnego innego kursu waluty.

52. Zgodnie z wiazaca wszystkie sady Unii Europejskiej wykladnia dyrektywy 93/13/EWG dokonana przez TSUE w powolanym juz wyzej wyroku z dnia 3.10.2019 r. w sprawie C-260/18:

a) w przypadku ustalenia, ze w umowie zostalo zawarte postanowienie niedozwolone w rozumieniu dyrektywy (ktora implementowaly do polskiego porzadku prawnego przepisy art. 385¹ i nast. k.c.), skutkiem tego jest wylaczenie wylimitowanie tego postanowienia z umowy, chyba ze konsument nastepczo je zaakceptuje,

b) w drodze wyjatku mozliwe jest zastosowanie w miejsce postanowienia niedozwolonego przepisu prawa o charakterze dyspozytywnym albo przepisem, ktory mozna by zastosowac za zgoda stron, o ile brak takiego zastapienia skutkowaloby upadkiem umowy i niekorzystnymi nastepstwami dla konsumenta, ktory na takie niekorzystne rozwiazanie sie nie godzi (pkt 48, 58 i nast. wyroku TSUE),

c) nie jest mozliwe zastapienie postanowienia niedozwolonego przez odwołanie sie do norm ogolnych prawa cywilnego, nie majacych charakteru dyspozytywnego, gdyz spowodowaloby to tworcza interwencje, mogaca wplynac na rownowage interesow zamierzona przez strony, powodujac nadmierne ograniczenie swobody zawierania umow (dotyczy m.in. art. 56 k.c., art. 65 k.c. i art. 354 k.c. - por. w szczegolnosci pkt 57-62 wyroku TSUE),

d) w przypadku ustalenia, ze wylimitowanie postanowień niedozwolonych powoduje zmianę charakteru glownego przedmiotu umowy, nie ma przeszkod, aby przyjac, zgodnie z prawem krajowym, ze umowa taka nie moze dalej obowiazowac (por. w szczegolnosci pkt 41-45 wyroku TSUE),

e) nawet jezeli skutkiem wylimitowania niedozwolonych postanowień mialoby byc uniewaznienie umowy i potencjalnie niekorzystne dla konsumenta nastepstwa, decyzja co do tego, czy niedozwolone postanowienia maja obowiazowac, czy tez nie, zalezy od konsumenta, ktory przed podjeciem ostatecznej decyzji winien byc poinformowany o takich skutkach (por. w szczegolnosci pkt 66-68 wyroku TSUE).

53. Brak mozliwosci stosowania norm o charakterze ogolnym nie pozwalalaby na siegniecie do domniemanej woli stron lub utrwalonych zwyczajow (art. 65 k.c. i art. 56 k.c.), ktore w odniesieniu do innych stosunkow prawnych pozwalaloby na ustalenie wartosci swiadczenia okreslonego w walucie obcej np. przez odniesienie sie do tej waluty wedlug kursu sredniego oglaszanego przez Narodowy Bank Polski (NBP) lub innych kursow wskazywanych przez strony w umowie.

54. Nie bylyby zwlaszcza mozliwosci siegniecie po przepis art. 358 § 2 k.c., ktory posluguje sie kursem srednim NBP w przypadku mozliwosci splnienia swiadczenia wyrazonego w walucie obcej. Po pierwsze, swiadczenie obu stron bylo ostatecznie wyrazone w walucie polskiej (wypłata kredytu i jego splata nastepowaly bowiem w PLN). Po drugie, wspomniany przepis nie obowiazowal w dacie zawarcia umowy (wszedl w zycie z dniem 24.01.2009 r.), zaś uznanie pewnych postanowień umownych za niedozwolone skutkuje ich wylimitowaniem z umowy juz od daty jej zawarcia, co czyni niemozliwym zastosowanie przepisu, ktory w owczes nie obowiazowal. Nawet gdyby uznac, ze art. 358 § 2 k.c. mogleby byc stosowany do skutkow, ktore nastapily po dacie jego wejscia w zycie (przy wysoce waplwym zalozeniu, ze skutki te nie sa zwiazane z istota umowy stron - por. art. XLIX przepisow wprowadzajacych kodeks cywilny), to nadal brak bylyby mozliwosci ustalenia kursu, wedlug ktorego nalezaloby przeliczac zobowiazania stron sprzed tej daty, czyli przede wszystkim ustalic wysokosci zadluzenia w CHF po wypłacie kredytu.

55. W ocenie Sądu eliminacja postanowień określających kurs wymiany i brak możliwości uzupełnienia umowy w tym zakresie skutkowałby obiektywnym brakiem możliwości jej wykonania przez obie strony zgodnie z jej istotą, tj. jako umowy kredytu bankowego.

56. Zgodnie z art. 69 ust. 1 pr. bank. umowa kredytu polega bowiem na tym, że Bank zobowiązuje się oddać do dyspozycji kredytobiorcy na czas oznaczony w umowie kwotę środków pieniężnych z przeznaczeniem na ustalony cel, a kredytobiorca zobowiązuje się do korzystania z niej na warunkach określonych w umowie, zwrotu kwoty wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami w oznaczonych terminach spłaty oraz zapłaty prowizji od udzielonego kredytu.

57. Po wyeliminowaniu z umowy stron postanowień dotyczących kursów wymiany, wiadomo jedynie, że Bank zobowiązuje się postawić do dyspozycji kredytobiorcy równowartość określonej kwoty franków szwajcarskich w złotych polskich, lecz nie wiadomo, jak ma być ustalona ta równowartość (według jakiego miernika). Podobnie nie wiadomo, jaką kwotę powinien zwrócić kredytobiorca, która miałaby być równowartością rat określonych w CHF. Nie eliminuje tego możliwość spłaty w CHF, gdyż nie w takiej walucie nastąpiła wypłata kredytu, a co więcej, nie wiadomo, czy Bank wywiązał się ze swojego zobowiązania, gdyż nie wiadomo, na podstawie jakiego kursu przeliczyć równowartość kredytu określonego w CHF na wypłatę w PLN. W konsekwencji nie da się ustalić kwoty kredytu w walucie wykonania zobowiązania, a brak jednoznacznego określenia kwoty kredytu udostępnianego i podlegającego zwrotowi (czy to w postaci ściśle określonej kwoty, czy to przez ściśle i jednoznaczne określenie parametrów do jej ustalenia – np. kursu wymiany) oznacza brak jednego z przedmiotowo istotnych elementów umowy kredytu wskazanych w art. 69 pr. bank.

58. Brak jednego z takich elementów oznacza, że umowa jest niezgodna z art. 69 pr. bank. i tym samym sprzeczna z prawem i z tego względu nieważna (art. 58 k.c.).

59. Powodowie bez wątplenia domagali się stwierdzenia nieważności umowy świadomi potencjalnych skutków związanych z rozliczeniami na jej tle, co potwierdzili na rozprawie przed sądem (por. oświadczenia na rozprawie).

60. Nieważność umowy oznacza, że nie istnieje ważny stosunek zobowiązaniowy między stronami, jaki miałby powstać w wyniku jej zawarcia.

61. W konsekwencji, na podstawie art. 189 k.p.c. w związku z art. 58 k.c. i art. 69 pr. bank. należało uwzględnić żądanie ustalenia nieważności umowy objętej pozwem, o czym orzeczono w pkt. I sentencji wyroku.

62. Uwzględnienie powództwa o ustalenie nieważności czyni bezprzedmiotowym odnoszenie się do roszczenia o ustalenie bezskuteczności części postanowień umowy, sformułowanego jako ewentualne.

KOSZTY PROCESU

63. Zgodnie z art. 98 k.p.c. strona przegrywająca proces jest zobowiązana do zwrotu kosztów stronie wygrywającej, co w sprawie niniejszej oznacza, że pozwany powinien zwrócić powodom poniesione przez nich i celowe koszty dochodzenia ich praw.

64. Koszty po stronie powodów obejmowały:

a) uiszczoną opłatę od pozwu (1000 zł),

b) opłatę za pełnomocnictwo (17 zł),

c) wynagrodzenie pełnomocnika (adwokata) w stawce wynikającej z § 2 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22.10.2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (10 800 zł),

wobec czego ich sumę w kwocie 11 817 zł zasądono od pozwanego w pkt. II sentencji wyroku wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia jego uprawomocnienia.